

Oikeusvaltiokeskuksen toimintasuunnitelma 2023

Sisällys

1. Johdanto	2
2. Toimintakonteksti.....	3
2.1 Oikeusvaltiotilanne maailmanlaajuisesti.....	3
2.2 Oikeusvaltiokeskuksen lähestymistapa ja tehtävät.....	4
2.3 Teemat ja maat.....	6
2.4 Yhteistyö eri sidosryhmien kanssa.....	9
2.5 Havaintoja jo tehdystä työstä.....	10
3. Toiminnan tavoitteet	13
3.1 Muutosteoria.....	13
3.2 Tavoitteet, tulokset ja toiminnot.....	14
3.3 Aikataulu 2023.....	17
4. Toteutus	20
4.1 Kehityspolitiikan tavoitteiden edistäminen	20
4.2 Kehityspolitiikan läpileikkaavien tavoitteiden edistäminen.....	21
4.2.1 Sukupuolten välinen tasa-arvo	21
4.2.2 Syrjimättömyys ja yhdenvertaisuus	22
4.2.3 Ilmastokestävyys, vähäpäästöinen kehitys ja ympäristön suojelu painottaen luonnon monimuotoisuuden turvaamista.....	23
4.3 Kuvaus ihmisoikeusperustaisuudesta	23
4.4 Seuranta, arviointi ja oppiminen	24
4.5 Riskienhallinta ja riskianalyysi	26
5. Viestintä ja vaikuttamistyö sekä verkostoitumisen tukeminen	27
6. Kartoitus- ja kehitystyö vuonna 2023	28
7. Toiminnan resurssit	29
7.1 Henkilöstö	29
7.2 Budjetti.....	30

1. Johdanto

Helsingin yliopisto ja ulkoministeriö solmivat 8.3.2021 yhteistyösopimuksen Oikeusvaltiokeskuksen toiminnasta osana Helsingin yliopistoa. Sopimuskausi alkoi 1.3.2021 ja se on voimassa kaksi vuotta. Sopimuksen solmimista edelsi keväällä 2020 toteutettu selvitys erilaisista uuden oikeusvaltiotoimijan toimintamalleista. Selvityksessä kartoitettiin eri vaihtoehtoja, miten suomalaista oikeusvaltioasiantuntemusta voidaan tehokkaimmin hyödyntää kansainvälisissä tehtävissä ja hankkeissa. Selvityksen pohjalta annettiin suositukset, jotka johtivat keskuksen perustamiseen Helsingin yliopiston yhteyteen. Oikeusvaltiokeskuksen toimintoja valmisteleva ja käytännön työ Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan yhteydessä alkoi syksyllä 2021. Yhteistyösopimusta tullaan jatkamaan vuoden 2023 loppuun ja keväällä 2023 teetetävän osallistuvan arvioinnin tulosten jälkeen keskustelut sopimuksen jatkosta vuodesta 2023 eteenpäin käynnistetään.

Oikeusvaltiokeskus on kansallinen oikeusvaltiotoimija, joka edistää oikeusvaltioperiaatteen noudattamista kehittyvissä maissa Suomen hallitusohjelman ja ulko- ja turvallisuuspoliittisten tavoitteiden mukaisesti. Oikeusvaltiokeskuksen työ tukee Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan sisältyviä kehityspoliittisia tavoitteita sekä Agenda 2030 tavoitteita. Niin kotimaassa kuin kansainvälisesti Oikeusvaltiokeskus kokoaa eri sidosryhmät ja oikeusvaltiotoimijat yhteen. Keskuksen työ lisää oikeusvaltiotyön tehostamista, laajentamista ja kehittämistä sekä tukee erilaisella toiminnalla oikeusvaltiokehitystä kehittyvissä maissa.

Oikeusvaltiokeskuksen toimintaa ohjaavat lisäksi yliopistojen perustuslaillinen itsenäisyys sekä Helsingin yliopiston periaatteet. Erilainen yhteistyö ei rajoitu vain Helsingin yliopistoon, vaan keskus tekee laajasti yhteistyötä korkeakoulujen ja yliopistojen kanssa.

Toiminnan tavoitteena pilottikautena 2022–2023 on koota suomalaisen yhteiskunnan olennainen osaaminen oikeusvaltiosektorilla, tuottaa esimerkkejä toimivasta oikeusvaltiotyöstä, tukea oikeusvaltiokehitystä ja sen vaikuttavuutta, tukea oikeusvaltiokehitykseen liittyvää tutkimusta sekä Suomen vahvuuksien identifioimista sektorilla. Pilottikauden aikana Oikeusvaltiokeskus toteuttaa omia oikeusvaltiokehitystä tukevia toimia, joiden avulla tietoa kerätään kattavasti niin maantieteellisesti kuin temaattisesti. Pilottikausi päättyy vuoden 2023 lopussa. Oikeusvaltiopäivien 2023 yhteydessä julkistettava strategia oikeusvaltiotyön suunnasta pitää sisällään sekä Suomen työn oikeusvaltiosektorilla kokonaisvaltaisesti kuin Oikeusvaltiokeskuksen oman työn vuodesta 2024 eteenpäin. Valmistelutyö keskuksen omaan toimintaan liittyen on käynnissä koko vuoden 2023. Prosessissa kirkastetaan Oikeusvaltiokeskuksen tavoitteet ja toiminnot vuodesta 2024 eteenpäin ja relevantit dokumentit tullaan päivittämään strategiaa vastaaviksi.

Oikeusvaltiokeskus sai ulkoministeriön päätöksellä huhtikuussa 2021 yhteensä 450 000 euroa valtionavustusta momentilta 24.30.67 demokratia- ja oikeusvaltiotuki. Tuki oli tarkoitettu Oikeusvaltiokeskuksen toiminnan käynnistämiseen ja ensimmäisenä toimintakautena vuonna 2021 syntyviin kustannuksiin. Vuosi 2022 on ollut Oikeusvaltiokeskuksen ensimmäinen kokonainen toimintavuosi. Ulkoministeriö myönsi vuoden 2022 toimintaan rahoitusta joulukuussa 2021 yhteensä 1 400 000 euroa. Lokakuussa 2022 Oikeusvaltiokeskus haki ns. siltarahoitusta tai täydentävää rahoitusta yhteensä 568 809 euroa. Vuodelle 2023 Oikeusvaltiokeskus hakee rahoitusta toimintasuunnitelman tavoitteiden toteuttamiseen yhteensä 1 450 000 euroa. Lisäksi Oikeusvaltiokeskus tarkastelee mahdollisuuksia täydentävän rahoituksen hakemiseen vuoden aikana.

2. Toimintakonteksti

2.1 Oikeusvaltiotilanne maailmanlaajuisesti

“The rule of law is internationally recognized as foundational to peace, justice, respect for human rights, effective democracy, and sustainable development. It influences every person’s daily life and helps communities organize themselves collectively to address challenges and to progress. “

Yllä oleva lainaus on World Justice Projectin Rule of Law Indexistä 2022. Huolimatta oikeusvaltioperiaatteen tunnustetusta tärkeydestä, sen globaali mureneminen jatkuu. Oikeusvaltioiden määrä tai edes oikeusvaltioelementtien esiintyminen valtioiden hallintorakenteissa ja kansalaisten arjessa on viime vuosina maailman mittakaavassa vähentynyt. Autoritaariset kehityskulut ovat saaneet yhä enemmän jalansijaa, kansalaisyhteiskuntien ja median tila työskennellä on kaventunut. Globaali pandemia on vaikuttanut omalta osaltaan heikentävästi myös oikeusvaltiotilanteeseen. Maailma on polarisoitunut ja myös Euroopan sisällä oikeusvaltiota ja sen pysyvyyttä testataan eri suunnilta. Venäjän laiton hyökkäys ja sota Ukrainassa heikentää edelleen tilannetta globaalisti. World Justice Projectin ja sen vuoden 2022 Rule of Law Indexin mukaan oikeusvaltiokehitys heikkenee jo viidettä vuotta peräjälkeen. Pitkällä tähtäimellä dramaattisimmat muutokset oikeusvaltioindeksissä liittyvät autoritaarisuuden kasvua tutkiviin mittareihin.

Suomella osana EU:ta on vahva rooli oikeusvaltion ja demokratian edistämässä ja vahvistamisessa. Tähän haasteeseen Oikeusvaltiokeskus omalta osaltaan vastaa. Tällä hetkellä kestävän kehityksen tavoitteiden toteutumisen kannalta yksi tärkeimmistä kysymyksistä kuuluu: millä tavoin oikeusvaltiota voidaan parhaiten vahvistaa kontekstispesifisti eri maissa ja miten oikeusvaltion rakenteiden edelleen heikkeneminen globaalisti voidaan estää. Monissa maissa oikeusvaltio ei toimi ja sen perusedellytyksissä, kuten riippumattomassa oikeuslaitoksessa, ihmisoikeuksien toteutumisessa ja edistämässä sekä demokratian toteutumisessa on puutteita tai erilaisia jo olemassa olevia rakenteita romutetaan.

Oikeusvaltion ja demokratian toteutuminen riippuu siitä, miten yhtäläiset oikeudet lain edessä voidaan taata kaikille. Tasa-arvo, syrjimättömyys, sananvapaus, vapaan moniarvoisen median, kansalaisyhteiskunnan toiminta, demokratia sekä ihmisoikeuksien noudattaminen ja edistäminen kuuluvat erottamattomasti oikeusvaltioon. Rakenteiden hajottamisen ja oikeusvaltioperiaatteen pohjan nakertamisen sijaan toisaalta taas on nähtävillä halua rakentaa oikeusvaltion perusedellytyksiä ja hyvin toimivia tasa-arvoisia, moniäänisiä ja -arvoisia yhteiskuntia. Näitä mahdollisuuksia on syytä hyödyntää, antaa tukea, kun aikaikkuna ja tavat ovat oikein valitut.

Suomi on monella mittarilla onnistunut oikeusvaltio: meillä on hyvä, avoin hallinto, riippumaton oikeuslaitos sekä toimivat instituutiot ja kansalaisten luottamus on korkealla tasolla. World Justice Projectin Rule of Law Indexissä vuonna 2022 Suomi on sijalla 3. Tätä kokemusta ja osaamista voidaan hyödyntää entistä enemmän myös erilaisessa kansainvälisessä yhteistyössä, erityisesti suuntautuen globaaliin etelään. Oikeusvaltion kehittymisellä ja oikeusvaltioperiaatteen edistämisellä tarkoitetaan erityisesti valtion ja muiden julkisen vallan piiriin kuuluvien toimijoiden toiminnan kehittämistä, joko laajempaan kokonaisuuteen tai yksittäisen oikeusvaltiosektorin kohdalla. Kyse voi olla myös paikallisten yhteisötason elementtien tukemisesta sekä kansalaisten luottamuksen ja kapasiteetin kasvattamisesta liittyen oikeuspalveluihin, niiden saatavuuteen ja laatuun, hallintoihin ja hallinnollisiin prosesseihin. Palveluiden saatavuus ja laatu sekä toiminnan läpinäkyvyys ja sen edistäminen ovat oikeusvaltiokehityksen ytimessä.

2.2 Oikeusvaltiokeskuksen lähestymistapa ja tehtävät

Oikeusvaltiokeskuksen toiminta alkoi alkusyksystä 2021. Syksyn aikana keskus valmisteli ensimmäisen toimintasuunnitelman vuodelle 2022, jonka myötä käynnistettiin kaksivuotinen toiminnan pilottikausi. Oikeusvaltiokeskuksen pilottikauden tavoitteeksi määriteltiin: Vuoden 2023 lopussa Oikeusvaltiokeskuksella on kokonaiskuva eri toimijoista oikeusvaltiotyössä. Oikeusvaltiokeskus on muodostanut näkemyksen, miten huippuasiantuntemusta voidaan hyödyntää entistä tehokkaammin ja miten saatavilla oleva eri alojen huippuosaaminen toiminnallistetaan. Keskus on omaan työhönsä pohjaten identifioinut vahvuuksia ja toimivia elementtejä sekä toimintamalleja kansallisesti ja kansainvälisesti, joita voidaan jatkotyössä hyödyntää. Oikeusvaltiokeskus on vuoden 2023 loppuun mennessä lisännyt oikeusvaltiotyön tehostamista, mitattavuutta, laajentamista ja kehittämistä sekä tukee omalla toiminnallaan oikeusvaltiokehitystä. Vielä pidemmällä aikavälillä tavoitteena on olla kansainvälisesti tunnettu ja arvostettu toimija.

Tavoitteeseen päästäkseen Oikeusvaltiokeskus toteuttaa Helsingin yliopiston ja ulkoministeriön yhteisesti sopimuksessa määritellyjä tehtäviä:

- Edistää oikeusvaltioperiaatteen noudattamista mm. järjestämällä oikeusvaltion vahvistamiseen, lainsäädäntötyöhön ja oikeusvaltioinstituutioiden toimintakyvyn vahvistamiseen tähtävää neuvontaa, koulutusta, arviointia sekä muuta tarpeellista tukea.
- Kokoo yhteen suomalaisen yhteiskunnan oikeusvaltioalan osaajia ja asiantuntijoita eri instituutioista ja yliopistoista sekä tukee heidän verkostoitumistaan.
- Kokoo tietoa ja päivittää tietoja ennestään Suomessa harjoitetusta kansainvälisestä oikeusvaltioyhteistyöstä.
- Osana oikeusvaltiotukea tuottaa tarvittavia, aihealuetta koskevia julkaisuja sekä edistää ja vahvistaa oikeusvaltiokysymyksiin liittyvää tutkimusta ja opetusta sekä yleistä tietoisuutta kansallisesti ja kansainvälisesti.
- Osallistuu Suomen kansainvälistä oikeusvaltioyhteistyötä koskevien linjausten valmisteluun ja päivittämiseen tarjoamalla asiantuntemusta.
- Huolehtii Oikeusvaltiokeskuksen toimintaa koskevasta viestinnästä.
- Järjestää ja koordinoi muuta toimintaa sen mukaisesti kuin johtoryhmässä vuosittain sovitaan.

Vuonna 2023 toiminta keskittyy seuraaviin osatavoitteisiin:

- 1) Oikeusvaltiokeskus on luonut kontaktit oikeusvaltiotoimijoihin kansallisesti sekä myös kansainvälisesti ja tukee erityisesti kotimaisten toimijoiden yhteen tuomista, 2) Oikeusvaltiokeskus tuntee Suomen toteuttaman oikeusvaltiotyön sisällöt, 3) Oikeusvaltiokeskuksen oma kansainvälinen toiminta on käynnissä ja työhön liittyvä oikeusvaltioklinikkatoimintamalli on perustettu ja sen toimintamallia kehitetään edelleen, 4) Oikeusvaltiokeskus kerää tietoa toimivasta oikeusvaltiotyöstä ja kehittää työn mitattavuutta sekä vaikuttavuuden arviointia, 5) Oikeusvaltiokeskus edistää erityisesti monitieteistä, kehittyviin konteksteihin liittyvää tutkimusta oikeusvaltiotyössä ja on aloittanut monitieteisen lähestymistavan toteuttamisen, 6) Oikeusvaltiokeskus viestii viestintästrategiansa ja -suunnitelmansa mukaisesti oikeusvaltiotyöstä, 7) Oikeusvaltiokeskus toteuttaa erilaisia tapahtumia liittyen toimijoiden yhteen kokoamiseen, oikeusvaltiokeskustelun laajentamiseen eri teemoista ja tieteellisen oikeusvaltiotyön edistämiseen ja 8) Oikeusvaltiokeskus rakentaa pilottikauden lopussa julkaistavan strategian Suomen ja Oikeusvaltiokeskuksen

oikeusvaltiotyön suunnasta sekä kehittää edelleen omaa toimintaansa sekä suunnittelee jatkuvuosiensa toimintaa ja strategian jalkauttamista.

2.3 Teemat ja maat

Oikeusvaltiokeskuksen työ tukee pilottikauden aikana tarkasteltavia temaattisia fokusalueita. Temaattisesti fokusalueet ovat: instituutioiden vahvistuminen, lakien syntyprosessien tukeminen sekä fokus vaali- ja puolerahoituksen läpinäkyvyyden edistämiseksi, antikorruptio, kyberturvallisuus ja tietoyhteiskunta sekä koulutus ja tietoisuuden kasvattaminen oikeusvaltiokysymyksissä. Pilottikauden aikana Oikeusvaltiokeskus kerää tietoa ja pohtii valittujen temaattisten työalueiden tarkoituksenmukaisuutta sekä mahdollista tarvetta edelleen fokusoida työtä jatkossa.

Alla oleva taulukko esittää Oikeusvaltiokeskuksen kansainväliset toiminnot vuonna 2023 ja mihin teemaan ja fokusalueeseen ne erityisesti kontribuoivat. Teemoja käsitellään myös kotimaassa erilaisissa vuoden aikana järjestettävissä asiantuntijakeskusteluissa.

Hanketoiminta	Teemat				
	Instituutioiden vahvistuminen	Lakien syntyprosessien tukeminen sekä fokus vaali- ja puolerahoituksen läpinäkyvyyden edistämisessä	Antikorrupatio	Kyber-turvallisuus ja tietoyhteiskunta	Koulutus ja tietoisuuden kasvattaminen oikeusvaltiokysymyksissä
Albania (toteutuksessa, haetaan rahoitusta vuodelle 2023)	x	x	x	x	x
Mosambik (toteutuksessa, haetaan rahoitusta 2023)	x		x		x
Uzbekistan (suunnittelussa 2022, haetaan rahoitusta 2023)	x	x	x		x
Uusi hankealoite Tadžikistan (suunnittelussa vuonna 2023, haetaan rahoitusta 2023)			x		
Yhteistyö Oikeusvaltioklinikkatoiminnan välityksellä					
Kosovo (toteutetaan täydentävällä rahoituksella)	x	x	x		
Nepal (toteutetaan täydentävällä rahoituksella)	x	x	x		x
Vietnam (toteutetaan täydentävällä rahoituksella)	x		x		x
Etelä-Kaukasia, Armenia (toteutetaan täydentävällä rahoituksella)	x	x	x		
Haagin konferenssi (toteutetaan täydentävällä rahoituksella)	x	x			x
Somaliasta tehtävä kartoitus (toteutetaan täydentävällä rahoituksella)			x		x

Klinikkatoimintamalli, jossa hyödynnetään oikeusvaltioasiantuntemusta, vahvistetaan kansainvälistä verkostoitumista sekä kerätään tietoa toimivasta oikeusvaltiotyöstä, on käytössä kaikessa kv. toiminnassa.

Taulukko 1 Kansainväliset toiminnot ja niiden fokusalueet.

Maantieteellisesti Oikeusvaltiokeskuksen työ on pilottikauden ajan kattavaa, sillä tiedon kerääminen laajasti eri maantieteellisiltä alueilta on ensiarvoisen tärkeää kokonais- ja tilannekuvan muodostamiseksi. On selvää, että maat ovat hyvin jakaantuneita suhteessa demokratia-, ihmisoikeus- ja oikeusvaltiokehitykseen liittyen ja globaalisti autoritaariset kehityskulut saavat entistä enemmän jalansijaa. Venäjän laitton hyökkäys ja sen käymä sota Ukrainassa vahvistaa jakolinjoja. Maat ovat entistä enemmän niin Venäjän ja/tai Kiinan vaikutuspiirin alla, puhutaan sitten Afrikasta, Keski-Aasiasta, Aasiasta laajemmin tai esimerkiksi Kaukasian alueesta tai vaikkapa Euroopasta. Maailmanpoliittiset tilanteet huomioiden on tärkeää, että Oikeusvaltiokeskus saa kokemusta, tietoa ja jalansijaa eri tavoin ajattelevilta tahoilta, pyrkii yhteistyöhön ja dialogiin erilaisten kumppaneiden kanssa eri maissa. Tämä on perusedellytys sille, että oikeusvaltiotyössä voidaan onnistua ja strateginen käsitys jatkotyöstä voidaan muodostaa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita pitkäaikaiseen hanketyöhön sitoutumista kaikkien aloitteiden osalta, vaan tarvittavaa kokemusta voidaan saada myös kevyemmin oikeusvaltioklinikoiden asiantuntijatyöskentelyn, vierailujen sekä erilaisten keskustelutilaisuuksien avulla.

Oikeusvaltiokeskus tekee työtä Afrikassa Mosambikissa sekä kartoittaa Somalian oikeusvaltiotilannetta ja kokoaa aiheen ympärillä erityisesti kotimaiset toimijat yhteen. On tärkeää saada käsitystä mm. hauraiden kontekstien erityispiireistä ja mm. sosiaalisten normien vaikutuksesta oikeusvaltiotyöhön. Haagin konferenssin kokonaisuus tukee Afrikassa toteutettavaa työtä erityisesti Etelä-Afrikan osalta. Afrikan osalta sekä Venäjän että Kiinan vaikuttamispyrkimykset maanosan maiden oikeusvaltiokehityksessä on huomioitava. Afrikka tulee todennäköisesti olemaan yksi maantieteellinen painopiste Oikeusvaltiokeskuksen jatkotyössä pilottikauden jälkeen johtuen Helsingin yliopiston strategisista painopisteistä, mutta myös liittyen Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisiin sekä kehityspoliittisiin linjauksiin ja prioriteetteihin.

Keski-Aasia on Afrikan ohella todennäköinen Oikeusvaltiokeskuksen tuleva maantieteellinen fokusalue pilottikauden 2023 jälkeen. Työ on käynnistynyt Uzbekistanissa (perusrahoitus 2022) ja haettavan rahoituksen myötä Keski-Aasian työtä vahvistetaan. Alustavia keskusteluja on käyty mm. Tadžikistaniin liittyen, jossa Suomi toteuttaa oikeusvaltiotyötä. Tadžikistanin suunnittelua yhteistyössä ulkoministeriön alueosaston sekä maatiimin ja UNDP:n kanssa jatketaan vuoden 2023 aikana. Maantieteellisen alueen valinnassa on synergiaetuja Suomen toteuttaman työn kanssa. Oikeusvaltiokehityksen näkökulmasta on tärkeää seurata Kiinan ja Venäjän pyrkimyksiä alueella. Alueen maat ovat halunneet vähentää Venäjän vaikutusta ollen samalla siitä riippuvaisia. Kiina on entisestään lisännyt pyrkimyksiään viiden Keski-Aasian maan alueilla. Tämä on oikeusvaltiokehityksen näkökulmasta merkittävää.

Myös Etelä-Kaukasiasta ja Armeniasta kerättävä kokemus on Oikeusvaltiokeskukselle erittäin hyödyllistä. Alue on strategisesti tärkeä Euroopan ja Aasian rajalla ja erityisesti Armeniassa voidaan nähdä olevan aikaikkuna oikeusvaltiotekojen kehittymiselle.

Oikeusvaltiokeskukselle on tärkeää saada tietoa Aasiasta laajemmin ja sen vuoksi Nepal ja Vietnam ovat mukana. Kiinan vaikutus esim. Nepalissa on merkittävä. Vietnamin Kiinan vaikutus ja pyrkimykset hallintoon vaikuttamisessa ovat vieläkin voimakkaammat.

Oikeusvaltiokeskus toimii myös Euroopassa, Albaniassa, ja saa sen myötä arvokasta kokemusta Euroopan oikeusvaltiokehityksestä, erityisesti kontekstista, joka käy liittymisneuvotteluja EU:n kanssa. Työtä täydentää klinikkatyöskentely Kosovossa yhteistyössä CMI:n ja Kosovon hallituksen kanssa.

Kansainvälisen toiminnan valitut kohdemaat ovat ODA-kelpoisia ja OECD/DACin listalla. Toimintasuunnitelmaan 2022 ja 2023 sisältyvä Albania kuuluu ryhmään Upper Middle-Income Countries and Territories which are not LDC's, Uzbekistan kuuluu kategoriaan Lower Middle-Income Countries and Territories ja Mosambik on Least Developed Countries -kategoriasa. Oikeusvaltiotoimintaa kohdistetaan lisäksi Etelä-Afrikkaan (Upper Middle-Income Countries), Tadžikistaniin (Lower Middle-Income Countries), Armeniaan (Upper Middle-Income Countries), Somaliaan (Least Developed Countries), Vietnamiin (Lower Middle-Income Countries), Kosovoon (Upper Middle-Income Countries) ja Nepaliin (Least Developed Countries). Lisäksi toimintasuunnitelma 2023 sisältää ODA-kelpoista erilaista vaikuttamis- ja tapahtuma- sekä viestintätoimintaa ja globaalien etelän oikeusvaltiokysymyksiin liittyvän tutkimustyön mahdollistamista. Uusi hankealoite suunnitellaan ja rakennetaan klinikkatyössä esiin tulleiden tarpeiden pohjalta ja yhteistyö laajennetaan hankemuotoiseksi yhteistyöksi. Oikeusvaltiokeskus pitää tärkeänä, että uuden pitkäkestoisen hanketoiminnan suunnittelulle on mahdollisuus myös vuonna 2023. Tämä tukee Oikeusvaltiokeskuksen työn jatkuvuutta. Albanian hanke on päättymässä vuoteen 2023 ja Mosambikin toteutus jatkuu hieman vuoden 2024 puolelle. Keskustelut näiden mahdollisesta jatkamisesta tai mahdollisista painopisteiden muutoksista käydään vuoden 2023 aikana. Johtoryhmä pidetään hanketyön suunnittelussa informoituna.

2.4 Yhteistyö eri sidosryhmien kanssa

Oikeusvaltiokeskus vahvistaa vuonna 2023 yhteistyöpohjaa eri sidosryhmien kanssa. Verkostoitumisen tavoitteena on suhteiden luominen sekä oikeusvaltiotyössä hyväksi havaittujen oppien ja mallien kerääminen sekä jatkohyödyntäminen. Tärkeä tehtävä on Oikeusvaltiokeskuksen oikeusvaltiotyön tarjoamien mahdollisuuksien tunnetuksi tekeminen ja vahvuksiemme esiin tuominen sekä erilaisten yhteistyömahdollisuuksien avaaminen. Kotimaisten oikeusvaltiotyötä toteuttavien tahojen on hyödyllistä luoda yhteinen tilannekuva ja keskustella myös strategisista

tavoitteista tuloksellisuuden lisäämiseksi. Hyvin tärkeää on tutustua myös käytössä oleviin erilaisiin malleihin oikeusvaltiotyön mitattavuuden ja vaikuttavuuden arvioinnissa erityisesti kansainvälisesti. Tavoitetta tukevat vierailut eri instituutioihin Pohjoismaissa, laajemmin Euroopassa sekä myös Yhdysvalloissa.

Monitieteisen oikeusvaltiotematiikkaan liittyvän tutkimuksen edistäminen, kontaktit tutkijoihin ja opiskelijoihin ovat tärkeä osa Oikeusvaltiokeskuksen toimintaa. Fokuksessa on erityisesti monitieteinen lähestymistapa globaalien etelän oikeusvaltiokysymyksiin ja mm. onnistumisten tutkiminen. Tietopohjan laajentaminen ja tulevan toiminnan rakentaminen tietoon perustuen on toiminnan kehittämisen kulmakiviä. Työlinja antaa myös pohjaa laajemmän oikeusvaltiotyön arviointiin.

Oikeusvaltiokeskuksen yhteistyötahoja ovat ministeriöt, korkeakoulut, yliopistot, erilaiset instituutiot, laitokset ja virastot sekä kansalaisjärjestöt. Oikeusvaltiokeskus vahvistaa kansainvälisiä yhteyksiä oikeusvaltiotoimijoiden vuonna 2023.

2.5 Havaintoja jo tehdystä työstä

Oikeusvaltiokeskus on aloittanut alkuvuodesta 2022 kansainvälisen hanketoiminnan Albaniassa ja Mosambikissa ja hanke- sekä klinikkatoiminnot ovat suunnittelussa Uzbekistanissa. Kun ensimmäinen kokonainen toimintavuosi on päättymässä, voidaan todeta, että kysyntää Oikeusvaltiokeskuksen työlle on enemmän kuin siihen voidaan vastata. Keskus saa paljon yhteydenottoja ja on myös itse aktiivinen eri toimijoiden suuntaan. Hanketyön kehittäminen jatkuu vuonna 2023.

Kotimaisella kentällä eri oikeusvaltiotoimijoiden kartoittaminen on tuottanut tulosta ja työ jatkuu. Keskus on havainnut toimijakentän olevan hajallaan ja tämä vaikuttaa oikeusvaltiotyön tavoitteenasetteluun ja tuloksellisuuteen. Toimijoiden yhteen saattaminen, yhteisen tilannekuvan kartoitus ja tavoitteenasettelu oikeusvaltiotyössä ovat toiminnan keskiössä. Oikeusvaltiotyön koordinoivalle roolille on tarve olemassa.

Oikeusvaltiotutkimuksen edistäminen, erityisesti monitieteisesti, Suomessa ja kansainvälisesti on Oikeusvaltiokeskuksen yksi tehtävä ja tavoite. Tietopohjan lisääminen edesauttaa sekä laajempaa oikeusvaltiotyön toteutusta, oikeusvaltioperiaatteen ja tunnettavuuden edistämistä, että auttaa keskusta sen toiminnan fokuoimisessa ja jatkotyön identifioinnissa. Myös opiskelijoita pyritään sitouttamaan työhön. Oikeusvaltiokeskus panostaa tieteellisen, erityisesti monitieteisen työn edistämiseen. Viestintä ja tiedotus oikeusvaltiotyöstä, myös opiskelijoiden parissa, jatkuu. Erilainen vaikuttamistyö oikeusvaltiokysymyksissä niin kotimaisella kentällä kuin enenevässä määrin myös kansainvälisesti on osoittautunut tärkeäksi. Tähän on jo nyt panostettu paljon erityisesti Suomessa ja

panostus jatkuu tämän vuoden aikana. Tärkeää on myös solmia kontaktit ja verkostoitua kansainvälisten oikeusvaltiotoimijoiden ja -instituutioiden kanssa.

Tähän mennessä oikeusvaltioklinikoista saadut kokemukset ovat positiivisia niin klinikan osallistujien kuin hyödynsaajien ja paikallisten kumppaneiden näkökulmasta. Työ on hyvin alkuvaiheessa, eikä siitä vielä tässä vaiheessa voida vetää pidemmälle meneviä johtopäätöksiä mallin toimivuudesta. Ensimmäiset kokemukset ovat kuitenkin rohkaisevia ja näyttävät edesauttavan huippuosaamisen toiminnallistamista halutulla tavalla. Jokainen oikeusvaltioklinikka reflektoi yhteisesti toiminnan vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta, tarkoituksenmukaisuutta, kontekstia sekä toimijoita. Samanaikaisesti klinikan jäsenet pohtivat laajemmin klinikkatyön tarkoituksenmukaisuutta osana Oikeusvaltiokeskuksen toimintaa. Klinikka toimii siten kahdella tasolla: pohtii hankkeen näkökulmaa, mutta myös keskuksen laajempien pilottikauden tulostavoitteiden näkökulmaa. Klinikkatyöhön liittyvät myös Oikeusvaltiokeskuksen resurssit. Oikeusvaltiokeskuksella on käytössään laajat asiantuntijaverkostot eri yliopistoista ja korkeakouluista sekä eri instituutioista oikeusvaltiotyön saralla. Kyseessä ovat niin yhteiskuntatieteilijät kuin oikeustieteilijät, mutta myös eri alojen asiantuntijat erilaisista tehtävistä. Oikeusvaltiokeskuksen toiminnan resurssit eivät siten rajoitu vain keskuksessa työtä tekeviin, vaan käytettävissä olevat verkostot ovat huomattavasti laajemmat ja laajenevat koko ajan lisää.

Temaattisesti Oikeusvaltiokeskus on pohtinut ja tutkinut erityisesti oikeusvaltion ja korruption linkityksiä. Syksyllä 2022 valmistuneessa Elsa Pakkasvirran keskukselle tekemässä selvityksessä todetaan: ”Korruption osalta on niin ikään selvää, että käsitettä on oikeastaan mahdoton määritellä oikeusvaltiollisuudesta erillään.” On selvää, että korruptio vaikuttaa oikeusvaltion elementtien toteutumiseen, mutta toisaalta oikeusvaltiollisuuden edistäminen myös vähentää korruptiota. Tällä hetkellä Oikeusvaltiokeskus pohtii paljon oikeusvaltiotyön ja korruption välistä neksusta ja antikorruptio onkin läpileikkaavana jo tällä hetkellä kaikessa toteutetussa työssä. Työ jatkuu, kuten pohdinta korruption ja oikeusvaltion linkityksistä sekä miten oikeusvaltiotyötä voidaan toteuttaa eri konteksteissa mahdollisimman tehokkaasti. Kysymys kuuluu: miten korruptio ja sen torjunta tulee huomioida oikeusvaltiotyössä entistä paremmin? Oikeusvaltio, demokratia ja ihmisoikeudet ovat erottamattomasti yhteen kietoutuneet. Oikeusvaltiokeskus pohtii myös tätä keskinäisriippuvuutta ja miten korruptio linkittyy em. teemojen edistämiseen. Miten korruption vähentäminen tulisi käytännön työssä ottaa konkreettisesti huomioon?

Selvää myös on, että oikeusvaltiotyötä tulee tehdä kontekstispesifisti siten, että toimijalla on syvälinen kontekstin tuntemus. Tarpeiden tulee lähteä paikallisesti ja paikallinen omistajuus on lähtökohta toiminnalle. Vaikka instituutioiden kehittäminen on erittäin tärkeää, hyödynsaajien

osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia ei oikeusvaltiotyössä saa unohtaa. People-Centered Justice -lähetysmistapana turvaa kaikkien, myös haavoittuvassa asemassa olevien osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet. Pelkkä instituutioiden kehittäminen ei itsessään välttämättä riitä onnistuneen oikeusvaltiotyön toteuttamiseen, vaikka se on hyvin tärkeä elementti oikeusvaltion kehittämisessä. On taattava lisäksi keinot, joilla ihmiset pääsevät palveluiden pariin (access to justice).

Tätä näkemystä tukevat myös EU:n tilintarkastustuomioistuimen erityiskertomuksen (1/2022) ”EU:n tuki oikeusvaltioperiaatteen edistämiseksi Länsi-Balkanilla” havainnot siitä, että kestäviä tuloksia ei saada aikaan ilman kansalaisyhteiskunnan ja vapaan median mukana oloa. Oikeusvaltiotyössä tukea tulee osoittaa myös niille kestävien tulosten aikaansaamiseksi. Tämä vaikuttaa omalta osaltaan myös asennemuutosten syntyyn ja vastuuvollisuuden sekä luottamuksen rakentumiseen yhteiskunnassa.

Kontekstin tuntemukseen liittyy myös tärkeänä osana paikallisten informaaliin oikeusjärjestelmien tuntemus tai joskus formaalin ja informaalin järjestelmän sekä lakien yhteen kietoutuminen (customary and statutory law). Globaalissa etelässä/kehittyvissä maissa kaikilla ei ole päästyä formaalin oikeusjärjestelmän pariin, vaan ihmiset hakevat oikeutta esimerkiksi erilaisista traditionaalisista järjestelmistä tai sieltä, jotka sitä ihmisille tehokkaimmin antavat (esim. al-Shabab Somaliassa) tai joita he ovat tottuneet käyttämään. On ymmärrettävä yhteiskunnan dynamiikkoja ja kokonaisuuksia. On pohdittava erilaisia tapoja tukea oikeusvaltiota ja sen vahvistumista eri konteksteissa. Joissain tilanteissa on tutkittava, onko esim. instituutioiden vahvistaminen ainoastaan oikea tie, vai voisiko esim. informaalia järjestelmää tukea ja edelleen kehittää yhteisöjen ehdoilla. On myös ymmärrettävä, että työ vaatii suunnitelmallisuutta, pitkäkestoista sitoutumista ja muutosprosessit vievät aikaa. Toisaalta näyttää myös siltä, että jotakin oikeusvaltion elementtiä tietyssä kontekstissa voidaan tukea tuloksekkaasti myös lyhytkestoisesti, kun aikaikkuna muutokseen on oikea. Tämä voi omalta osaltaan synnyttää laajemman muutosprosessin yhteiskunnassa tai tukea yhteiskunnan omia pyrkimyksiä kohti muutosta.

Yllä mainitut ovat hyvin alustavia havaintoja Oikeusvaltiokeskuksen työssä tähän saakka. Pilottikausi jatkuu vuoden 2023 loppuun. Oikeusvaltiokeskuksen johtaja tulee esittämään Oikeusvaltiopäivän yhteydessä lokakuussa 2023 linjaukset oikeusvaltiotyön strategisesta suunnasta niin laajemmin Suomen osalta kuin keskuksenkin toteuttaman työn osalta. Vuoden aikana erilaista tietoa tullaan keräämään erityisesti keskuksen omasta niin kansainvälisestä kuin kotimaisesta työstä, Suomen oikeusvaltियोimijoilta, kansainvälisiltä oikeusvaltियोimijoilta, kirjallisesta materiaalista, selvityksistä ja tutkimustyöstä. Vuosiraportissa 2022 (toimitetaan kesäkuun loppuun 2023 mennessä) Oikeusvaltiokeskus tulee reflektimaan tarkemmin ensimmäistä kokonaista toteutusvuotta ja sen aikana saavutettuja tuloksia kuin myös alustavia havaintoja tulevan työn mahdollista suuntaviivoista.

3. Toiminnan tavoitteet

Oikeusvaltiokeskus määrittäi toimintasuunnitelmassa 2022 pilottikauden tavoitteiksi kokonaiskuvan muodostamisen Suomen tekemästä oikeusvaltiotyöstä, oikeusvaltiotoimijoiden yhteen saattamisen ja oikeusvaltiotyön strategisen näkemyksen kirkastamisen vuoden 2023 loppuun mennessä. Lisäksi Oikeusvaltiokeskus asetti tavoitteeksi pohtia, miten oikeusvaltiotyön tuloksia ja vaikuttavuutta voidaan mitata, miten eri oikeusvaltioindeksit keräävät tietoa ja miten erilaista tietoa yhdistämällä tulosten mitattavuutta voidaan edistää. Keskus tarkastelee kahden vuoden ajan kysymyksiä, mikä oikeusvaltiotyössä toimii ja millaiset tulokulmat kussakin kontekstissa ovat toimivat niin laajemmassa mittakaavassa Suomen toteuttamassa työssä kokonaisvaltaisesti kuin keskuksen omassa työssä. Keskeistä on saada vastauksia kysymyksiin, miten tuloksekasta ja vaikuttavaa oikeusvaltiotyötä voidaan toteuttaa ja millaisista elementeistä toimiva oikeusvaltiotyö koostuu. ODA-kelpoinen, kehitysnäkökulmaa tarkasteleva tieteellinen työ omalta osaltaan vahvistaa keskuksen tietopohjaa ja toimintaa sekä edistää oikeusvaltioperiaatteen toteutumista ja tietoisuuden lisäämistä kehitykseen liittyvistä oikeusvaltiokysymyksistä. Pilottikauden aikana Oikeusvaltiokeskus kerää erilaisten niin kansainvälisten kuin kotimaisten toimintojen kautta tietoa asetettuihin kysymyksiin.

Yksi keskeisistä toiminnoista, joita keskus pilottikautena käynnistää on oikeusvaltioklinikkatoiminta, jossa oikeusvaltioalan huippuasiantuntemusta toiminnallistetaan paikallisiin kansainvälisiin tarpeisiin eri konteksteissa. Klinikatoiminta pyrkii omalta osaltaan vastaamaan työn mittavuuden haasteisiin. Toiminta vahvistaa eri osapuolten välistä yhteistyötä ja dialogia myös paikallisesti eri konteksteissa. Klinikatoiminta tukee keskuksen toiminnan tavoitteiden toteutumista, seuraa kansainvälisen työn toteutusta, se tuo toimijoita yhteen ja kerää tietoa keskuksen pilottikauden pidemmän aikavälin tavoitteisiin. Oikeusvaltiokeskus voi toteuttaa klinikoita myös oman hanketoiminnan ulkopuolella. Tällöin klinikat tukevat jotakin määriteltyä tavoitetta lyhytaikaisesti. Koko pilottikauden ajan Oikeusvaltiokeskus kerää tietoa, onko klinikatoiminta myös jatkossa oikea metodi oikeusvaltiotyön edistämiseksi. Klinikatoiminnan kehittäminen jatkuu vuonna 2023. Myös asiantuntijuuteen pohjaavaa palveluntarjontaa kohdennettuihin tarpeisiin pilotoidaan.

3.1 Muutosteoria

Oikeusvaltiokeskuksen muutosteoria pilottikaudelle 2022–2023 kuvaa muutospolun kohti vuoden 2023 loppua. Asetetut tavoitteet ovat voimassa koko pilottikauden 2022–2023. Vuodesta 2024 eteenpäin muutosteoria ja tulostavoitteet vastaavat vuonna 2023 laadittavan strategisen suunnitelman sisältöjä.

Oikeusvaltiokeskuksen muutosteoria pilottikaudelle 2022–2023:

JOS Oikeusvaltiokeskus työskentelee aktiivisesti eri kotimaisten ja kansainvälisten sidosryhmien kanssa, käy aktiivista dialogia eri oikeusvaltio- ja muiden toimijoiden kanssa sekä tukee ja edistää laajasti oikeusvaltiotutkimusta erityisesti monitieteisesti, kasvattaa tietoisuutta Suomen ja keskuksen tekemästä oikeusvaltiotyöstä, kerää eri toimijoita yhteen sekä toteuttaa kansainvälistä hanke- ja muuta toimintaa yhteistyössä valikoitujen kumppaneiden kanssa ja seuraa sekä kerää kaikesta toiminnasta saatua tietoa,

sekä viestii toiminnastaan aktiivisesti, oikea-aikaisesti ja tehokkaasti sekä toteuttaa klinikkatoimintamallia, joka tukee työlle asetettuja tavoitteita ja jonka puitteissa oikeusvaltio-osaamista voidaan parhaiten hyödyntää,

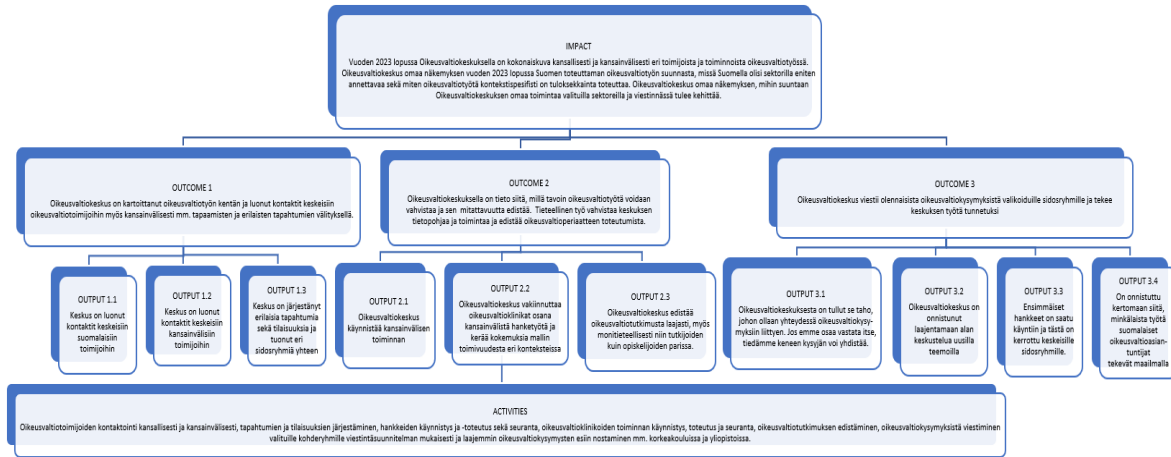
TÄLLÖIN Oikeusvaltiokeskus omaa vuoden 2023 lopussa kokonaiskuvan Suomen toteuttamasta oikeusvaltiotyöstä ja eri toimijoista, on saanut tietämystä kontekstisidonnaisesti siitä, mikä oikeusvaltiotyössä kussakin valitussa kontekstissa toimii ja on kerännyt tietoa oikeusvaltiotyön vaikuttavuudesta ja tuloksellisuudesta. Oikeusvaltiokeskus on edistänyt tieteellistä tutkimusta sektorilla.

SEN VUOKSI Oikeusvaltiokeskuksella on näkemys vuoden 2023 lopussa Suomen toteuttaman oikeusvaltiotyön suunnasta ja siitä, missä Suomella olisi sektorilla eniten annettavaa.

LISÄKSI Oikeusvaltiokeskus omaa vuoden 2023 lopussa näkemyksen, mihin suuntaan Oikeusvaltiokeskuksen omaa toimintaa valituilla sektoreilla (instituutioiden vahvistuminen, lakien syntyprosessien tukeminen ja fokus vaali- ja puoluerahoituksen läpinäkyvyyden edistämisessä, antikorrupatio, kyberturvallisuus ja tietoyhteiskunta ja koulutus ja tietoisuuden lisääminen oikeusvaltiokysymyksissä) ja viestintää tulee kehittää.

3.2 Tavoitteet, tulokset ja toiminnot

Oikeusvaltiokeskus on laatinut pilottikaudelle 2022–2023 toimintaa koskevan tulomatriisin.

Kuva 1 Oikeusvaltiokeskuksen tulomatriisi vuosille 2022–2023.

Oikeusvaltiokeskuksen pitkäntähtäimen vuoden 2023 loppuun asetettu tavoite on:

IMPACT

Vuoden 2023 lopussa Oikeusvaltiokeskuksella on kokonaiskuva kansallisesti ja kansainvälisesti eri toimijoista ja toimintoista oikeusvaltiotyössä. Oikeusvaltiokeskus omaa näkemyksen vuoden 2023 lopussa Suomen toteuttaman oikeusvaltiotyön suunnasta, missä Suomella olisi sektorilla eniten annettavaa sekä miten oikeusvaltiotyötä kontekstispesifisti on tuloksekkainta toteuttaa. Oikeusvaltiokeskus omaa näkemyksen, mihin suuntaan Oikeusvaltiokeskuksen omaa toimintaa valituilla sektoreilla ja viestinnässä tulee kehittää.

OUTCOME 1

Oikeusvaltiokeskus on kartoittanut oikeusvaltiotyön kentän ja luonut kontaktit keskeisiin oikeusvaltiotoimijoihin myös kansainvälisesti mm. tapaamisten ja erilaisten tapahtumien välityksellä.

OUTPUT 1.1

Keskus on luonut kontaktit keskeisiin suomalaisiin toimijoihin

OUTPUT 1.2

Keskus on luonut kontaktit keskeisiin kansainvälisiin toimijoihin

OUTPUT 1.3

Keskus on järjestänyt erilaisia tapahtumia sekä tilaisuuksia ja tuonut eri sidosryhmiä yhteen

INPUT/ACTIVITIES

Oikeusvaltiotoimijoiden kontakointi kansallisesti ja kansainvälisesti, tapahtumien ja tilaisuuksien järjestäminen (Oikeusvaltiopäivät 2023, keskustelu- ja verkostoitumistilaisuudet eri oikeusvaltioteemoista)

OUTCOME 2

Oikeusvaltiokeskuksella on tieto siitä, millä tavoin oikeusvaltiotyötä voidaan vahvistaa ja sen mitattavuutta edistää. Tieteellinen työ vahvistaa keskuksen tietopohjaa ja toimintaa ja edistää oikeusvaltioperiaatteen toteutumista.

OUTPUT 2.1

Oikeusvaltiokeskus käynnistää kansainvälisen toiminnan

OUTPUT 2.2

Oikeusvaltiokeskus vakiinnuttaa oikeusvaltioklinikat osana kansainvälistä hanketyötä ja kerää kokemuksia mallin toimivuudesta eri konteksteissa

OUTPUT 2.3

Oikeusvaltiokeskus edistää oikeusvaltiotutkimusta laajasti, myös monitieteisesti niin tutkijoiden kuin opiskelijoiden parissa.

INPUTS/ACTIVITIES

Kansainvälisten hankkeiden käynnistys ja -toteutus sekä seuranta (ks. aikataulutus), oikeusvaltioklinikoiden toiminnan käynnistys, toteutus ja seuranta (ks. aikataulutus), vastavierailut Suomeen valituista kohdemaista (Albania, Mosambik ja Uzbekistan), oikeusvaltiotutkimuksen edistäminen tutkijoiden ja opiskelijoiden parissa järjestämällä verkostoitumistilaisuus sekä tukemalla oikeusvaltiotutkimusta erityisesti kehittyvien kontekstien/globalien etelän näkökulmasta. Suunnitteilla mm. Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan kanssa monitieteistä oikeusvaltiotutkimusta edistävä tilaisuus. Lisäksi suunnitteilla on tapahtumien järjestäminen yliopistoissa, joissa oikeustieteellinen tiedekunta erityisen fokuksen ollessa opiskelijoissa.

OUTCOME 3

Oikeusvaltiokeskus viestii olennaisista oikeusvaltiokysymyksistä valikoiduille sidosryhmille ja tekee keskuksen työtä tunnetuksi.

OUTPUT 3.1

Oikeusvaltiokeskuksesta on tullut se taho, johon ollaan yhteydessä oikeusvaltiokysymyksiin liittyen. Jos emme osaa vastata itse, tiedämme keneen kysyjän voi yhdistää.

OUTPUT 3.2

Oikeusvaltiokeskus on onnistunut laajentamaan alan keskustelua uusilla teemoilla.

OUTPUT 3.3

Ensimmäiset hankkeet on saatu käyntiin ja tästä on kerrottu keskeisille sidosryhmille.

OUTPUT 3.4

On onnistuttu kertomaan siitä, minkälaista työtä suomalaiset oikeusvaltioasiantuntijat tekevät maailmalla.

INPUTS/ACTIVITIES

Oikeusvaltiokysymyksistä ja Oikeusvaltiokeskuksen työstä viestiminen eri kanavien (media, sosiaalinen media, verkkosivut, tilaisuudet ja tapahtumat) välityksellä valituille kohderyhmille (Suomessa perustajat, muut yhteistyökumppanit, poliittiset päättäjät, oikeusvaltiokysymysten asiantuntijat, tutkijat ja opiskelijat sekä media, kansainvälisesti rule of law -työtä tekevät organisaatiot, Suomen edustustot, mahdolliset uudet rahoittajat ja yhteistyökumppanit sekä asiantuntijat ja tutkijat) viestintäsuunnitelman mukaisesti ja laajemmin oikeusvaltiokysymysten esiin nostaminen mm. korkeakouluissa ja yliopistoissa. (ks. liite viestintäsuunnitelma)

3.3 Aikataulu 2023

Alla oleva listaus sisältää vuoden 2023 aikana toteutettavat toiminnot, esittää toiminnan aikataulun sekä toiminnan fokuksen. Suunnittelussa olevien toimintojen osalta yksityiskohdat tarkentuvat myöhemmin.

Toiminnot 2023	Toteutus				Toiminnan fokus
	Q1	Q2	Q3	Q4	
Hanke Mosambikissa (Toteutus 2022–2023, jatkuu 2024 puolelle)					Introducing Education to Rule of Law teaching modules in the Mozambican education system

Hanke Albaniassa (Toteutus 2022 – 2023)					Integrity and Trust in Albanian Elections: Fostering Political Finance Transparency and the Safe Use of Information and Communication Technologies
Hanke/klinikkatoiminnot Uzbekistanissa (Suunnittelu Q1 ja toteutus Q2, Q3 ja Q4)					Oikeusaputoiminnan ja ombudsmanin toiminnan vahvistaminen, yliopistoyhteistyö
Uusi hankealoite Tadžikistan (Suunnittelu ja toteutuksen aloitus Q3 sekä Q4)					Tarkentuu myöhemmin
Klinikkatoiminnot Kosovossa (yksi oikeusvaltioklinikka sekä valmistelemaa työtä etänä)					Kosovon hallituksen tarvitsema lainopillinen tuki yhteistyössä CMI:n kanssa
Haagin konferenssi, Etelä-Afrikka (kaksi oikeusvaltioklinikkaa)					Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin ja sen alaisten sopimusten tunnetuksi tekeminen yhteistyössä oikeusministeriön kanssa
Etelä-Kaukasia, Armenia (fact-finding)					Fact-finding, toiminnan fokus tarkentuu myöhemmin tarpeiden pohjalta, alustava fokus hyvä hallinto ja oikeuslaitoskehitys
Nepal (fact-finding)					Fact-finding, toiminnan fokus tarkentuu myöhemmin tarpeiden pohjalta, mahdollinen fokus restoratiivinen oikeus
Vietnam (oikeusvaltioklinikka)					Tuki kansainvälisten sopimusten toimeenpanossa (EVFTA)
Somaliasta tehtävä oikeusvaltiotoimijoiden ja -toimintojen kartoitus					Kokonaiskuvan muodostaminen Somalian

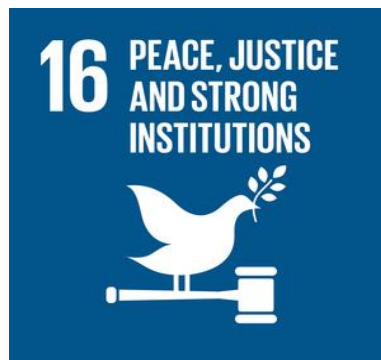
					oikeusvaltiotyöstä (kotimaiset toimijat)
Vastavierailut Albaniasta, Mosambikista ja Uzbekistanista Suomeen					Tavoitteena Suomen kontekstista oppiminen, vertaisoppiminen sekä yhteyksien luominen
Monitieteisen työn tukeminen: tutkijat ja opiskelijat (selvitykset, verkostoitumisen tukeminen ja tapahtumat)					Onnistumisten tutkiminen ja oikeusvaltiotutkimuksen edistäminen, kontaktoituminen, keskukselle taustatiedon tuottaminen, yleinen oikeusvaltiotietoisuus ja sen lisääminen globaalien etelän kontekstissa
Viestintä ja vaikuttamistyö					Oikeusvaltiokeskus viestii olennaisista oikeusvaltiokysymyksistä valikoituja kanavia käyttäen, valikoiduille sidosryhmille ja tekee keskuksen työtä tunnetuksi
Oikeusvaltiotoimijoiden yhteen saattaminen, verkostoitumisen tukeminen, asiantuntijuuden tarjoaminen ja yhteen kokoaminen sekä tähän liittyvä tapahtumatuotanto ml. Oikeusvaltiopäivät, asiantuntijakeskustelutilaisuudet eri teemoista					Oikeusvaltiotyötä toteuttavien tiedonvaihto, yhteisen strategisen tavoitteenasettelun pohtiminen
Oikeusvaltiotyön strateginen suunnittelu (Suomen tavoitteenasettelu kokonaisvaltaisesti ja Oikeusvaltiokeskuksen oma toiminta)					Lokakuussa 2023 julkistettava strateginen suunnitelma Suomen oikeusvaltiotyön suunnasta ja Oikeusvaltiokeskuksen työstä vuodesta 2024 eteenpäin. Oikeusvaltiokeskuksen toimeenpanevat suunnitelmat strategian jalkauttamiseksi

Taulukko 2 Toimintojen aikataulus vuonna 2023.

4. Toteutus

4.1 Kehityspolitiikan tavoitteiden edistäminen

Oikeusvaltiokeskuksen kaiken toiminnan tavoitteena on vahvistaa oikeusvaltiokehitystä ja ihmisoikeuksien edistämistä globaalissa etelässä. Kaikki Oikeusvaltiokeskuksen toiminta on ODA-kelpoista ja keskittyy oikeusvaltioperiaatteen edistämiseen kehitysnäkökulmasta. Oikeusvaltiokeskuksen työ tukee Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisia tavoitteita sekä Agenda 2030 tavoitteita, erityisesti tavoitetta 16: *Rauha, oikeudenmukaisuus ja hyvä hallinto, Edistää rauhanomaisia yhteiskuntia ja taata kaikille pääsy oikeuspalveluiden pariin; rakentaa tehokkaita ja vastuullisia instituutioita kaikilla tasoilla.* Toiminta tukee tavoitteen 16 alatavoitteita: 16.3, 16.5, 16.6, 16.7, 16.10 16a sekä 16b.

Kuva 2 Kestävän kehityksen tavoite 16 ja sen alatavoitteita.

Oikeusvaltiokeskuksen toiminta kokonaisuudessaan tukee Suomen hallitusohjelman tavoitteita ja sen osana Suomen kehityspolitiikan tavoitteiden toteutumista erityisesti painopisteessä 4. Rauhanomaiset ja demokraattiset yhteiskunnat. Oikeusvaltiokeskuksen toiminta kontribuoi erityisesti Suomen kehityspolitiikan tuloskartassa esitettyyn painopisteen outcome-tavoitteeseen 2 ja erityisesti sen outputiin 4, mutta myös outputeihin 2 ja 3. Oikeusvaltiokeskuksen toiminta edistää lisäksi ylätasolla Suomen kehityspolitiikan painopistettä 1. Naisten ja tyttöjen aseman ja oikeuksien vahvistaminen (Oikeusvaltiokeskuksen toiminta ei tue suoraan Suomen kehityspolitiikan tuloskartan ja muutosteorian tavoitteita painopisteessä, vaan kontribuoi laajemmin tavoitteeseen naisten ja tyttöjen oikeuksien edistäminen).

4.2 Kehityspolitiikan läpileikkaavien tavoitteiden edistäminen

Oikeusvaltiokeskus on sitoutunut Suomen kehityspolitiikan läpileikkaavien tavoitteiden edistämiseen. Läpileikkaavat tavoitteet ovat sukupuolten tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistäminen, erityisen fokuksen ollessa vammaisten henkilöiden oikeuksien edistämässä sekä ilmastokestävyys, vähäpäästöinen kehitys sekä ympäristön suojelu painottaen luonnon monimuotoisuuden turvaamista. Oikeusvaltiokeskus on sitoutunut edistämään tavoitteita kaikessa toiminnassaan läpileikkaavasti vähintään Do No Harm -tasolla. Läpileikkaavuuden lisäksi työ sisältää kohdennettuja tavoitteita erityisesti sukupuolten välistä tasa-arvoa edistävissä toimissa. Oikeusvaltiokeskuksen työ nojaa Leave No One Behind -politiikkaan ja työn pohjalla on ihmisoikeuksien toteutuminen ja niiden edistäminen. Erityinen fokus työssä on haavoittuvassa asemassa, ml. vammaiset henkilöt, olevien oikeuksien toteutuminen ja syrjimättömyys. Keskuksen työssä kiinnitetään huomiota ilmastokestävyyteen ja laajemmin kestävään kehityksen eri puoliin. Oikeusvaltiokeskuksen tekemän työn tulokset, erityisesti kansainvälisen hanketoiminnan tulokset, eritellään vähintään sukupuolen mukaan hankkeista tehtyjen erillisten tulosmatriisien mukaisesti. Oikeusvaltiokeskus seuraa asetettujen tavoitteiden toteutumista yhteistyökumppaneiden kanssa tehtyjen sopimusten mukaisesti. Yhteydenpito yhteistyötahoihin on hyvin tiivistä ja toiminnasta raportoinnista on sovittu sopimuksissa. Oikeusvaltiokeskus on sitoutunut noudattamaan kaikessa toiminnassaan ulkoministeriön Eettisiä sääntöjä ja noudattaa sekä edellyttää kumppaneiltaan nollatoleranssia kaiken vallan väärinkäytöksen, ml. seksuaalisen hyväksikäytön ja häirinnän suhteen.

Oikeusvaltiokeskus noudattaa lisäksi Helsingin yliopiston omia eettisiä ohjeistuksia, jotka perustuvat mm. YK:n yleismaailmallisiin ihmisoikeuksiin, hyvään hallintotapaan, läpinäkyvyyteen sekä yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon.

Oikeusvaltiokeskus työskentelee vuonna 2023 YK-organisaatioiden ja International IDEAn kanssa. Yhteistyötä on aloitettu myös paikallisten kansalaisjärjestöjen ja yliopistojen kanssa. Toimijat ovat sitoutuneet Agenda 2030 -tavoitteiden ja periaatteiden noudattamiseen. Oikeusvaltiokeskus on sitoutunut läpileikkaavien tavoitteiden edistämiseen kaikessa toiminnassaan. Organisaationa Helsingin yliopiston pyrkii edistämään sosiaalisesti, ekologisesti ja taloudellisesti vastuullista toimintakulttuuria.

Läpileikkaavien tavoitteiden toiminnallistamista kehitetään Oikeusvaltiokeskuksen työn ja strategisen suunnittelun edetessä sekä toiminnan vakiintuessa.

4.2.1 Sukupuolten välinen tasa-arvo

Oikeusvaltiokeskuksen toiminta, erityisesti kansainvälinen hanketoiminta, pyrkii purkamaan esteitä naisten ja tyttöjen mielekkään yhteiskunnallisen osallistumisen tieltä. Kaikki toiminta ottaa huomioon

naisten ja tyttöjen mielekkään ja merkityksellisen osallistumisen tukemisen mahdollisuudet. Lämpileikkaavuuden lisäksi osa tavoitteista sisältää erityisiä toimia sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi. Keskuksen toiminta lähtee ajatuksesta, että naisten ja tyttöjen merkityksellisiä osallistumismahdollisuuksia kehittämällä ja edistämällä, voidaan saada kestävää muutosta aikaan. Koko yhteiskunnan on oltava mukana tasapuolisesti. Tavoite on, että tukemalla oikeusvaltiotyötä, vaikutetaan tehokkaasti myös naisten, tyttöjen, vammaisten henkilöiden, LGBTQ+ ja muiden haavoittuvassa asemassa olevien mielekkäiden osallistumismahdollisuuksien tukemiseen ja oikeuksien toteutumiseen. Tällä hetkellä suunnittelussa olevassa eri teemoihin liittyvässä oikeusvaltiotyössä tasa-arvo ja osallistumis- sekä vaikuttamismahdollisuuksien luominen on otettu huomioon.

Korruptio vahingoittaa erityisesti tasa-arvon toteutumista yhteiskunnissa. Oikeusvaltiokeskuksen kaikessa toiminnassa korruption vastaiset toimet ovat lämpileikkaavia.

Helsingin yliopistossa on hyväksytty lainsäädännön edellyttämä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma vuosille 2021–2024. Oikeustieteellisessä tiedekunnassa on katsottu tarpeelliseksi laatia yliopiston suunnitelman lisäksi tiedekunnan oma tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämistä koskeva suunnitelma.

4.2.2 Syrjimättömyys ja yhdenvertaisuus

Syrjimättömyyden toteutuminen on oikeusvaltioperiaatteen toteutumisen kulmakiviä. Oikeusvaltiokeskus huomioi kaikessa toiminnassaan syrjimättömyyden ja yhdenvertaisuuden Leave No One Behind -politiikan mukaisesti. Oikeusvaltiokeskuksen kansainvälisessä hanketoiminnassa kiinnitetään huomiota intersektionaalisuuteen, moniperustaiseen syrjintään ja pyritään muuttamaan strukturaalisia valtarakenteita, jotka epätasa-arvoa ylläpitävät. Työssä on erittäin tärkeässä asemassa vammaisten henkilöiden inklusio ja oikeuksien edistäminen. Toiminta kannustaa vammaisten henkilöiden merkitykselliseen osallistumiseen ja heidän oikeuksiensa edistämiseen. Syrjimättömyydestä ja yhdenvertaisuudesta keskustellaan kaikkien yhteistyötahojen kanssa mm. miten parhaiten ko. kontekstissa asioita voidaan edistää sekä viedä eteenpäin. People-Centered Justice -lähestymistapa edesauttaa kaikkien osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutumista.

Tasa-arvo - ja yhdenvertaisuustoimikunta edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta yliopistolla organisaatiotasolla. Yliopiston toiminnassa huomioidaan saavutettavuus mm. digitaalisten palveluiden ja mm. verkkosivujen suhteen.

4.2.3 Ilmastokestävyys, vähäpäästöinen kehitys ja ympäristön suojelu painottaen luonnon monimuotoisuuden turvaamista

Oikeusvaltiokeskus on sitoutunut sekä ilmastokestävyteen, vähäpäästöisen kehityksen edistämiseen että luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen. Ilmastomuutoksella ja ympäristöllä ml. biodiversiteettikadolla on vahvat linkit oikeusvaltioon ja oikeusvaltiokehitykseen. Työ tällä saralla on entistä tärkeämpää ja erittäin ajankohtaista. Myös suomalaista ympäristöjuridiikan asiantuntemusta on mahdollista hyödyntää. Keskus on identifioinut konteksteja, joissa työ mm. erilaisten ympäristökysymysten parissa edistää oikeusvaltioperiaatteen toteutumista. Vuonna 2023 kansainvälisen toiminnan sisältöihin otetaan mukaan ilmastokestävyttä edistäviä komponentteja entistä enemmän. Kysymykseen liittyy voimakkaasti myös korruptiontorjunta. Oikeusvaltiokeskuksen toiminnot keskittyvät monessa kontekstissa korruption vastaiseen työhön luoden samalla edellytyksiä ilmastokestävälle kehitykselle.

Keskus on omassa toiminnassaan sitoutunut vähäpäästöiseen toimintaan. Päästöjä aiheuttavat erityisesti matkustus ja lennot, joiden tarkoituksenmukaisuus harkitaan aina. Lentoja ja matkakohteita voi tarpeen mukaan myös yhdistää. Kokouksissa ja tapaamisissa pyritään hyödyntämään etäkokousten ja muiden digitaalisten välineiden mahdollisuuksia.

Organisaatiossa Helsingin yliopisto on strategiassaan vuosille 2021–2030 sitoutunut edistämään globaalia vastuuta ja kestävästä kehityksestä. Tavoitteena on olla kestävyden ja vastuullisuuden edelläkävijä. Yliopiston toiminnan kestävyden ja vastuullisuuden kehittämisestä, seurannasta ja raportoinnista vastaa rehtorin asettama Kestävyys ja vastuullisuus –toimikunta (971/2018). Yliopisto toiminnassaan edistää mm. uusiutuvan lähienergian käyttöä, edistää ylipäänsä tehokkaampaa energian ja vedenkäyttöä ja kannustaa vähäpäästöiseen ja terveelliseen työmatkaan. Oikeusvaltiokeskus näkee kestävyden laajana ja ympäristöllisen kestävyden lisäksi toiminnassa huomioidaan sosio-kulttuurinen, taloudellinen, tekninen ja institutionaalinen kestävyys.

4.3 Kuvaus ihmisoikeusperustaisuudesta

Ihmisoikeusperiaatteet ja ihmisoikeussopimukset ohjaavat kaikkea Oikeusvaltiokeskuksen toimintaa ja tavoitteiden asettelua. Ihmisoikeudet, niiden toteutuminen sekä edistäminen ovat oikeusvaltiotyön perusta ja pohja kaikelle toiminnalle. Oikeusvaltio ei voi toimia, jos ihmisoikeudet eivät toteudu tai niitä ei kunnioiteta ja edistetä. Oikeusvaltio pitää huolta ihmisten perustarpeista: mm. koulutuksesta, terveydenhuollosta, oikeusvaltiossa kaikilla on sananvapaus ja oikeusvaltio tukee moniarvoisen median ja kansalaisyhteiskunnan toimintaa sekä kokoontumisen vapautta demokratian perusedellytyksinä. Oikeusvaltio on hallinto, jossa kaikki toimijat ovat vastuullisia lain edessä. Oikeusvaltiossa lait pohjautuvat ihmisoikeuksiin ja ihmisoikeusnormistoon.

Oikeusvaltiokeskuksen toiminta tukee Suomen kehityspolitiikan tavoitteita: köyhyyden poistamista sekä eriarvoisuuden vähentämistä. Kehityspolitiikan painopisteistä toiminta edistää painopistettä 4. Rauhanomaiset ja demokraattiset yhteiskunnat sekä kontribuoi ylätasolla painopisteeseen 1. Naisten ja tyttöjen aseman ja oikeuksien vahvistaminen. Kaikki toiminta nojaa vahvasti ihmisoikeuksien edistämiseen ja toiminnan kantavia periaatteita ovat läpinäkyvyys, tilivelvollisuus, tasa-arvo, syrjimättömyys sekä laajapohjainen osallistuminen. Toiminta haastaa muutokseen vastuunkantajia oikeudenhaltijoiden lisäksi. Toiminta pohjaa hyödynsaajien osallistumiseen kaikessa toiminnassa.

Oikeusvaltiokeskuksen toimintaa voidaan pitää ihmisoikeusprogressiivisena, sisältäen vahvoja elementtejä transformatiivisesta työstä. Oikeusvaltiokeskus pyrkii toiminnallaan muuttamaan syrjiviä rakenteita, normeja ja käytäntöjä. Kapasiteetin vahvistaminen eri konteksteissa paikallisista lähtökohdista käsin on toiminnan ytimessä. Pyrkimyksenä jatkossa on ihmisoikeustransformatiivinen työ.

4.4 Seuranta, arviointi ja oppiminen

Oikeusvaltiokeskus seuraa ja arvioi työtään. Oikeusvaltiotyön tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden arviointi on työn fokuksessa ja tästä haetaan esimerkkejä myös kansainvälisten yhteyksien välityksellä. Seuranta on jatkuvaa ja erilaisia tarvittavia muutoksia toimintaan tehdään kerätyn ja verifioidun tiedon pohjalta. Oikeusvaltiotyön mitattavuutta tarkastellaan koko pilottikauden ajan 2022–2023. Tavoitteena on kerätä tietoa siitä, mikä toimii ja mikä taas ei sekä millaiset seurannan, ja vaikuttavuudenarvioinnit oikeusvaltiotyössä ovat relevantteja ja mahdollisia toteuttaa. Mihinkin kannattaa panostaa jatkossa ja mikä on ollut onnistunutta, mikä toisaalta taas ei toimi. Oikeusvaltiokeskuksen toiminta on tulosperustaista ja asetettujen tavoitteiden toteutumista seurataan ja mitataan.

Kansainvälisen hanketoiminnan osalta jokaisessa hankkeessa edellytetään seuranta- ja arviointi -suunnitelma sekä tuloskehikko tavoitteenasetteluineen, jossa seurannan indikaattorit tuodaan esiin. Oikeusvaltiokeskus laatii jokaisen yhteistyökumppanin kanssa sopimukset, joissa sovitaan raportointi- ja seuranta-aikataulut sekä mahdolliset hankkeen aikana tehtävät arviot. Sopimuksissa sovitaan hallintomalli, jossa seurannan vastuut tulevat esiin. Oikeusvaltiokeskus ja sen edustajat toteuttavat seurantamatkoja rahoitettaviin kohteisiin. Hanketoiminnan osalta yhteydenpito yhteistyökumppaniin on tiivistä ja sopimuksissa sekä hankeasiakirjoissa on kuvattuna hankkeiden ohjausryhmien kokoonpanot sekä tapaamisten ajankohdat. Keskuksen johtoryhmä ja neuvoa-antava ohjausryhmä pidetään informoituna oikeusvaltiokeskuksen toiminnasta ja jäsenet voivat ehdottaa muutoksia tarvittaessa. Oikeusvaltiokeskuksen asiantuntijapooli, klinikkatoiminta, sisältää jokaisen hankkeen kohdalla henkilön, jolla on tiedonkeruun ja raportoinnin sekä analyysin tekemisen vastuu hankkeissa.

Nämä antavat Oikeusvaltiokeskukselle tietopohjaa toimivan oikeusvaltiotyön mittaamisesta ja luovat siten perusteita laajemmalle tulosten sekä vaikuttavuuden arvioinnille. Jatkuva tietoon pohjaava oppiminen on luontaista Oikeusvaltiokeskuksen kaltaiselle ketterälle, joustavalle ja yliopistoon sijoittuvalla toimijalle. Myös viestinnälle asetettujen tavoitteiden toteutumista seurataan mittarein.

Toiminnan tulosperustaisuutta sekä mitattavuutta, huomioiden kehityspolitiikan tavoitteet sekä läpileikkaavat periaatteet kehitetään edelleen mentäessä pilottikauden loppua kohti ja siirryttäessä tavoitteiden ja toimintojen toteuttamiseen vuodesta 2024 eteenpäin. Kansainvälisen ja kotimaassa toteutettavan toiminnan tavoitteet ja tulokset integroidaan rakennettavaan tavoitteenasetteluun. Tulosohjausta kehitetään edelleen strategiatyön edetessä ja toiminnan saadessa vakiintuneet raamit. Muutosteoria ja tavoitteenasettelu tullaan laatimaan uudelleen heijastaen strategista toimeenpanoa ja tavoitteita, jotka toiminnalle vuodesta 2024 eteenpäin asetetaan. Kehitystyössä huomioidaan erilaiset mallit, joita on jo olemassa oikeusvaltio- tai demokratiatyön toteutuksessa ja seurannassa. Niiden avulla, sekä omaan tiedonkeruuseen pohjaten, oikeusvaltiotyölle pyritään löytämään relevantti malli tulosohjaukseen. Yhtenä hyvänä esimerkkinä toimii mm. International IDEAn Learning-based management -malli (https://www.idea.int/sites/default/files/file_attach/learning-based-management-at-international-idea_2020-02-04.pdf). IDEAn mallin avulla pyritään ymmärtämään monimutkaista sosiaalista ja demokraattista muutosta haastaen mm. lineaarinen käsitys kehityksestä sekä sen kvantifioiminen. Malli huomio perinteistä tulosajattelua paremmin käyttäytymisen muutoksen, sosiaaliset suhteet ja niiden yhteen kietoutumisen perustuen jatkuvaan oppimiseen ja tiedonkeruuseen. Mallin sopivuutta oikeusvaltiotyöhön tutkitaan vuoden 2023 aikana.

Pilottikauden 2022–2023 tavoitteet ja toiminnot Oikeusvaltiokeskus on koonnut tulosmatriisiin ja esittää muutospolun kohti vuoden 2023 loppua muutosteorian avulla. Toteutuksessa olevan hanket- tai klinikkatyön varsinaiset toiminnan tulokset eivät vielä sisälly pilottikauden kokonaisvaltaiseen tulosajatteluun, mutta vuodesta 2024 alkaen ne sisällytetään muutosteoriaan ja tuloskehikkoon. Hankkeille ja klinikoille asetettujen tavoitteiden toteutumista seurataan pilottikauden aikana niille tehtyjen erillisten tulosmatriisien avulla, sillä ylätasen tavoitteet Oikeusvaltiokeskuksen työlle tullaan asettamaan pilottikauden aikana strategiatyön yhteydessä. Pilottikauden muutosajattelu sisältää toiminnalle vuodelle 2022–2023 asetetut tavoitteet ja niiden seurannan. Nämä tavoitteet liittyvät työn kehittämiseen ja suuntaviivojen sekä kokemuksen saamiseen.

Oikeusvaltiokeskuksen toiminnasta toteutetaan keväällä/alkukesästä 2023 osallistuva arviointi. Arviota valmistellaan ulkoministeriön johdolla Oikeusvaltiokeskuksen johtoryhmän alaisuudessa. Arvioinnin suositukset huomioidaan strategisen suunnitelman ja sen jalkauttamisen valmistelussa.

4.5 Riskienhallinta ja riskianalyysi

Pienen keskuksen toiminnassa riskienhallinta on tärkeää. Kansainvälisen hanketoiminnan osalta jokaisessa hankkeessa edellytetään riskianalyysin ja -kartoituksen tekemistä. Riskiarvio sisältää riskien tunnistamisen lisäksi arvion riskin todennäköisyydestä, vaikutuksesta toiminnalle, mitigaatiosuunnitelman sekä suunnitelman riskin toteutumisen varalle sekä vastuutahon. Riskit luokitellaan sisäisiin ja ulkoisiin sekä kontekstuaalisiin, institutionaalisiin ja ohjelmallisiin.

Oikeusvaltiokeskus luokittelee kaiken toimintansa riskit kontekstuaalisiin, institutionaalisiin ja ohjelmallisiin sekä sisäisiin että ulkoisiin riskeihin. Kontekstuaalisia riskejä toiminnan kannalta ovat mm. eri maiden poliittiset tilanteet ja ylipäänsä eri tahojen sitoutuminen oikeusvaltiotyöhön. Turvallisuuskysymykset on otettava huomioon, myös kotimaassa. Toiminta on sensitiivistä, koska sillä pyritään muutokseen. Lisäksi esimerkiksi globaali pandemia on riskitekijä, joka saattaa pakottaa suunnitelmien muutoksiin. Nämä riskit ovat ulkoisia.

Institutionaaliset riskit sisältävät mm. hallintoon ja resursseihin liittyviä riskejä ja siten ulkoisten riskien ohella myös sisäisiä riskejä. Henkilöstömuutokset sekä Suomessa että kansainvälisessä toiminnassa voivat olla riski tulosten saavuttamiselle. Kansainvälisesti myös heikko hankehallinnon taso voi olla riski. Erilainen vallan väärinkäyttö, ml. seksuaalinen häirintä ja hyväksikäyttö voi olla riski. Resurssien osalta lisäksi riittämätön henkilöstö tai riittämättömät taloudelliset resurssit ovat identifioituja riskejä niin kotimaassa kuin kansainvälisessä toiminnassa.

Ohjelmalliset riskit liittyvät toiminnan tulostavoitteiden saavuttamiseen, mm. ovatko toiminnan suuntaviivat oikein ja toimivasti valitut ja onko kansainvälinen toiminta hyödynsaajilleen relevanttia. Riski saattaa olla eri toimijoiden, myös kotimaisten, toimintaan kontribuominen ennalta suunnitellun mukaisesti. Myös myöhästymiset ja ylipäänsä aikataulutavoitteiden saavuttamisessa ovat riskejä. Erityisesti kansainvälisen toiminnan osalta korruptioon ja varojen väärinkäyttöön liittyviin riskeihin on varauduttava. Ohjelmalliset riskit sisältävät sekä sisäisiä että ulkoisia riskitekijöitä.

Oikeusvaltiokeskus panostaa riskien mitigaatioon ja niihin vastaamiseen mm. seuraavilla tavoilla. Oikeusvaltiokeskus pitää yllä tiivistä vuoropuhelua ja yhteydenpitoa eri sidosryhmiin, yhteistyötahoihin sekä hyödynsaajiin. Erilaiset turvallisuusnäkökulmat huomioidaan eri konteksteissa ottaen huomioon oikeusvaltiotyön mahdolliset sensitiivisyydet. Kansainvälisessä toiminnassa yhteistyötä tehdään vakiintuneiden, ko. kontekstituntevien kumppaniorganisaatioiden kanssa ja yhteistyösopimukset laaditaan tarkasti kaikissa hankkeissa. Sopimus erittelee mm. raportoinnin vastuut ja taloushallinnon vastuut. Taloushallinto järjestetään ammattimaisesti ja Helsingin yliopiston käytänteitä noudattaen. Oikeusvaltiokeskus seuraa rahoittamaansa toimintaa aktiivisesti eri tavoin. Lisäksi eri kontekstien poliittista ja turvallisuustilanteita seurataan aktiivisesti. Neuvoa-antava

ohjausryhmä sekä johtoryhmä pidetään informoituna kaikesta toimintaan liittyvästä, myös riskeistä. Vastuutahona on Oikeusvaltiokeskus. Lisäksi huomionarvoista on, että Oikeusvaltiokeskuksen johtoryhmässä ja neuvoa-antavassa ohjausryhmässä on poikkeuksellisen paljon hyvän hallinnon ja riskienhallinnan osaamista. Lisäksi toimintaa toteuttavat kansainväliset kumppanit toimivat sopimusten mukaisesti vastuutahoina.

Todennäköisempiä riskejä ovat eri kontekstien poliittisiin tilanteisiin liittyvät riskit, aikataululliset sekä erilaiset resursseihin liittyvät riskit. Oikeusvaltiokeskus on koonnut identifioitujen riskien riskimatriisiin. Riskimatriisia muokataan tarpeen vaatiessa.

Riskienhallinta ja sisäinen valvonta ovat osa koko yliopiston hallinto-, ohjaus- ja valvontajärjestelmää. Helsingin yliopistossa ja yliopistokonsernissa riskienhallintaa toteutetaan Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan periaatteiden ja Riskienhallinnan toimintamallin mukaisesti.

5. Viestintä ja vaikuttamistyö sekä verkostoitumisen tukeminen

Oikeusvaltiokeskus viestii keskuksen työstä ja tavoitteista viestintäsuunnitelman mukaisesti. Viestinnän tavoitteet ovat mukana pilottikauden tulosmatriisissa ja tavoitteiden toteutumista seurataan indikaattorein. Oikeusvaltiokeskuksen viestinnän tavoitteena on, että Oikeusvaltiokeskus viestii olennaisista oikeusvaltiokysymyksistä valikoiduille sidosryhmille ja tekee keskuksen työtä tunnetuksi. Tavoitteena on, että Oikeusvaltiokeskuksesta on tullut se taho, johon ollaan yhteydessä oikeusvaltiokysymyksiin liittyen. Oikeusvaltiokeskus haluaa käydä oikeusvaltiokeskustelua ja tuoda siihen uusia teemoja ja näkökulmia. Tavoitteena on, että keskeisille sidosryhmille on onnistuttu kertomaan siitä, minkälaista työtä suomalaiset oikeusvaltioasiantuntijat tekevät maailmalla. Valtionavustushakemuksen liitteenä Oikeusvaltiokeskus toimittaa keskuksen voimassa olevan viestintäsuunnitelman.

Keskus vahvistaa vuonna 2023 viestinnän resursseja, kun neljäs keskukselle palkattava henkilö keskittyy osana toimenkuvaansa viestinnän kokonaisvaltaiseen jatkosuunnitteluun ja toteutukseen. Erityisesti viestinnän tarpeiden suunnitelmat tulee tarkastella uudesta näkökulmasta pilottikauden loppua kohti mentäessä, jolloin viestinnän tulee heijastaa Oikeusvaltiokeskuksen strategisia tavoitteita ja niiden toteutusta vuodesta 2024 eteenpäin. Oikeusvaltiokeskus ostaa lisäksi viestinnän palveluita tarvittaessa. Kyseeseen tulevat mm. erilaiset oikeusvaltiotyötä esittelevät jutut verkkoon, esimerkiksi blogikirjoitukset tai erilainen tapahtuma- ja kampanjatuotanto. Viestinnän sisällöille varataan keskuksen toiminnassa riittävät resurssit.

Oikeusvaltiokeskus huomioi viestinnän Suomen lisäksi paikallisesti niin hanke- kuin klinikkatyön kohdemaissa. Usein toimet saavat paikallista julkisuutta ja mediatilaa. Oikeusvaltiokeskus suhtautuu

tähän erittäin positiivisesti ja mieluusti tuo esiin toimintaa paikallisesti yhteistyössä kumppaneiden ja eri sidosryhmien kanssa. Tämä on yksi kanava oikeusvaltiokysymyksiin liittyvän tiedon lisäämiseksi ja erilaisten näkökulmien esiin nostamiseksi. Paikallisessa viestinnässä keskus luottaa kumppaneiden arvioon mitä ja missä tilanteessa voi puhua ja käyttää myös omaa kontekstisidonnaista harkintaa viestintätoimien eettisyydestä.

Oikeusvaltiokeskus toteuttaa erilaista vaikuttamistyötä oikeusvaltiokysymyksiin liittyen niin kotimaassa kuin ulkomailla. Kansainvälisesti Oikeusvaltiokeskus osallistuu relevantteihin oikeusvaltiotematiikkaa edistäviin prosesseihin, esimerkkinä tästä presidentti Bidenin demokraiahuippukokouksen käynnistämät prosessit ja osallistuminen mm. Rule of Law/Judicial -kohortin työhön. Lisäksi Oikeusvaltiokeskus luo kontakteja keskeisiin ulkomaisiin oikeusvaltiotoimijoihin ja instituutioihin. Kotimassa Oikeusvaltiokeskus osallistuu tapahtumiin myös puhujana, antaa haastatteluita ja kerää eri sidosryhmiä yhteen eri oikeusvaltioteemoista ja siten vaikuttaa aktiivisesti oikeusvaltiokysymysten ja -periaatteen puolesta kehittyviin konteksteihin liittyen.

Vaikuttamistoiminnan kehittäminen jatkuu vuonna 2023. Oikeusvaltiokeskus jatkaa perustamissopimuksessa asetetun tehtävän toteuttamista: Oikeusvaltiokeskus kokoaa yhteen suomalaisen yhteiskunnan oikeusvaltioalan osaajia ja asiantuntijoita eri instituutioista ja yliopistoista sekä tukee heidän verkostoitumistaan. Tavoitteen toteutumista tukevat erilaisten tilaisuuksien ja tapahtumien järjestäminen.

6. Kartoitus- ja kehitystyö vuonna 2023

Oikeusvaltiokeskus suunnittelee tulevan rahoituskauden aikana toimintaa vuodesta 2023 eteenpäin. Tietoa ja kokemusta erilaisesta sekä kansainvälisestä että kotimaan toiminnasta kerätään koko vuoden ajan ja saatuja tuloksia heijastetaan tulevan toiminnan strategiseen suunnitteluun. Oikeusvaltiotematiikan syvempi tarkastelu ja tietopohjan kerääminen on tärkeää ja siitä syystä keskus panostaa globaaliin kehitykseen liittyvään oikeusvaltiotutkimuksen edistämiseen. Nämä toimet tukevat keskuksen jatkotyötä ja kirkastavat omalta osaltaan toiminnan fokuksit. Strategisen suunnittelun henkilöstöresurssit kasvavat ensi vuoden aikana, kun Oikeusvaltiokeskus rekrytoi neljännen henkilön fokuksena erityisesti erilainen tiedonkeruu ja analysointi (ja viestinnän kokonaisuus).

Oikeusvaltiokeskus jatkaa vuoden aikana pitkäkestoisen hanketoiminnan suunnittelua, lyhytkestoisen oikeusvaltioklinikkatyön konseptointia ja eteenpäin kehittämistä. Vuoden aikana Oikeusvaltiokeskus edistää oikeusvaltioasiantuntijapalveluiden tarjoamisen kehittämistä. Tavoitteena on huippuoikeusvaltio-osaamisen kohdennettu hyödyntäminen ja tarpeisiin vastaaminen parhaalla

mahdollisella tavalla. Asiantuntijapalveluiden tarjoamisesta ensimmäisiä kokemuksia on jo saatu mm. Kosovoon suuntautuvassa työssä. Oikeusvaltiokeskuksella on lisäksi valmius ad hoc -klinikatoiminnan tarpeisiin vastaamiseen kysynnästä ja saatavilla olevasta asiantuntemuksesta riippuen.

Maantieteellistä ja temaattista työn kohdentumista jatkossa arvioidaan saatuun kokemukseen ja tietoon pohjaten. Oikeusvaltiokeskus käy läpi paitsi omia myös Suomen vahvuuksia oikeusvaltiosektorilla. Vastauksia haetaan kysymyksiin: Mihin ja missä työtä kannattaa jatkossa erityisesti toteuttaa? Millaista asiantuntemusta meillä on tarjolla, joka muilta ehkä puuttuu? Missä olemme erityisen hyviä?

Kotimaassa Oikeusvaltiokeskus järjestää erilaisia tilaisuuksia ja luo mahdollisuuksia eri toimijoille kokoontua yhteen ja keskustella oikeusvaltiokehityksen teemoista. Oikeusvaltiokehitykseen liittyvän tieteellisen työn puitteissa Oikeusvaltiokeskus järjestää tiedonvaihtoa tukevia tilaisuuksia tutkijoille ja opiskelijoille vuoden 2023 aikana. Tilaisuuksista saatu palaute on tärkeää toiminnan kehittämisessä.

7. Toiminnan resurssit

7.1 Henkilöstö

Oikeusvaltiokeskuksen henkilöstömäärä vuonna 2023 on neljä henkilöä. Toimintaa johtaa keskuksen johtaja. Keskuksessa työskentelee lisäksi kolme projektisuunnittelijaa eri vastualuein.

Oikeusvaltiokeskuksen oman henkilöstön lisäksi keskuksella on käytössään laajat ja yhä laajenevat kotimaisen oikeusvaltiotyön verkostot yliopistoissa, korkeakouluissa, ministeriöissä sekä muissa instituutioissa. Verkostot kattavat tutkijoita, opiskelijoita sekä asiantuntijoita eri yhteiskunnan aloilta (mm. oikeusistuimien ja syyttäjälaitoksen edustajat, asianajajat, yhteiskuntakehityksen ja kehitysyhteistyön asiantuntijat, virkamiehet, kansalaisjärjestö-, akatemian ja median edustajat).

Oikeusvaltiokeskuksen toimintaa ohjaavat neuvoo-antava ohjausryhmä ja johtoryhmä. Neuvoo-antavaa ohjausryhmää johtaa oikeustieteellisen tiedekunnan dekaani ja se koostuu 16 varsinaisesta jäsenestä kattaen laajapohjaisesti Suomen oikeusvaltiotyön kentän. Ohjausryhmän jäseniä ovat: Pj. Johanna Niemi, dekaani, oikeustieteellinen tiedekunta Helsingin yliopisto, Eeva Aittoniemi, yksikönpäällikkö, esikunta, EU- ja kansainväliset asiat OM, Pasi Hellman, alivaltiosihteeri UM, Niilo Jääskinen, Euroopan unionin tuomioistuimen tuomari, Gary Klaukka, toiminnanjohtaja (vt.) Demo Finland, Kari Kuusiniemi, korkeimman hallinto-oikeuden presidentti korkein hallinto-oikeus, Liisa Laakso, puheenjohtaja Fingo ry, Senior Researcher The Nordic Africa Institute, Tatu Leppänen, korkeimman oikeuden presidentti korkein oikeus, Elina Pirjatanniemi, professori, Ihmisoikeusinstituutin johtaja Åbo Akademi, Mikko Puumalainen, apulaisoikeuskansleri oikeuskanslerinvirasto, Jukka Rappe, apulaisvaltakunnansyyttäjä syyttäjälaitos, Sirpa Rautio, johtaja

Ihmisoikeuskeskus, Hanna Räihä-Mäntyharju, puheenjohtaja Suomen Asianajajaliitto, Maija Sakslin, apulaisoikeusasiamies, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, Juha Savolainen, apulaisosastopäällikkö, kehityspoliittinen osasto UM, Johanna Suurpää, osastopäällikkö, demokratia- ja julkisoikeusosasto OM ja Laura Yli-Vakkuri, ylijohtaja, ministeriön kansainvälisten asioiden yksikkö SM. Ohjausryhmä kokoontuu noin 4 kertaa vuodessa.

Johtoryhmän puheenjohtajana toimii yliopiston vararehtori ja hänen lisäksi jäseniä on neljä, kaksi ulkoministeriöstä ja kaksi Helsingin yliopistosta. Johtoryhmä kokoontuu noin joka toinen kuukausi tai tarpeen mukaan. Johtoryhmän jäseniä ovat: Pj. Hanna Snellman, vararehtori Helsingin yliopisto, Pekka Hukka, johtava asiantuntija, suurlähettiläs UM, Jaakko Jakkila, kehityspoliitiikan neuvonantaja UM, Johanna Niemi, dekaani oikeustieteellinen tdk Helsingin yliopisto ja Kimmo Nuotio, professori, johtaja Helsingin yliopisto.

7.2 Budjetti

Oikeusvaltiokeskuksen toiminnan kokonaisbudjetti vuodelle 2023 on yhteensä 1 900 000 euroa. Summa koostuu loppuvuodesta 2022 haetusta täydentävästä valtionavustuksesta, jota ministeriö myönsi 500 000 euroa (vuoden 2022 täydentävästä avustuksesta käytetty arviolta 9000 euroa vuoden 2022 puolella) sekä vuodelle 2023 kohdistetusta valtionavustuksesta, joka on yhteensä 1 400 000 euroa. Hakemuksen liitteenä oleva budjetti erittelee toiminnot, jotka sisältyvät tähän hakemukseen. Pällekkäisyyttä aiemmin haetun täydentävän rahoituksen kanssa ei ole, vaan hakemukset täydentävät toinen toistaan. Kahden, käytännössä vuodelle 2023 kohdistuvan, valtionavustuspäätöksen talousseuranta ja budjetit pidetään ulkoministeriön antaman ohjeen mukaan erillään. Sen sijaan tämä dokumentti, Oikeusvaltiokeskuksen toimintasuunnitelma 2023, esittää kokoavasti koko vuoden toiminnan yhdessä dokumentissa.

Vuoden aikana Oikeusvaltiokeskus vahvistaa valmiuksia rahoitusohjan laajentamiseen ja hakee myös rahoitusta eri lähteistä.